

Yttrande över promemorian **Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning**

Lärarnas Riksförbund har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerad remisspromemoria.

Övergripande synpunkter

Lärarnas Riksförbund ser positivt på förslaget att införa lämplighetsbedömning som behörighetskrav vid antagning till lärarutbildningarna. Det är en reform som förbundet efterfrågat, även om vi också anser att den måste bli utformad på ett bra, likvärdigt och rättssäkert sätt. Rätt utformat kan kravet, tillsammans med skärpningar vad gäller betygskrav på områdesbehörighetskurser, bidra till att fler av de mest lämpade och motiverade studenterna söker sig till utbildningen, att genomströmningen på sikt förbättras och att utbildningarnas kvalitet och status höjs.

Samtidigt visade utfallet av den försöksverksamhet som genomfördes nyligen vid Linnéuniversitetet och Högskolan i Jönköping att det finns frågetecken om lämplighetsbedömningarnas effekter. Detta inte minst på grund av försöksverksamhetens begränsade omfattning i både tid och antal modeller som prövades. Universitets- och högskolerådet (UHR) avrådde i sin utvärdering från 2018 regeringen från att införa krav på lämplighet. Förbundet bedömer därför att det kan behövas mer tid innan man sätter ett skarpt behörighetskrav med lämplighetsbedömning, inte minst för att utveckla gemensamma prov för samtliga lärosäten samt nödvändig infrastruktur för att genomförandet, för att det ska bli nationellt likvärdigt och rättssäkert för studenterna. Förbundet vill därför lämna ett antal synpunkter inför den fortsatta beredningen.

Lärarnas Riksförbunds synpunkter på promemorians förslag

Lärarnas Riksförbund tillstyrker:

- Att kravet på lämplighet ska avse särskild behörighet för antagning till utbildningen och inte yrket som helhet.
- Att de lärarutbildningsprogram som föreslås är de som, åtminstone initialt, är de som ska omfattas av lämplighet som behörighetskrav.

Lärarnas Riksförbund avstyrker:

- Att det ska vara frivilligt för lärosätena att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning.

- Att det inte ställs krav på att lärosätena gemensamt ska utforma lämplighetsprov.
- Att ändringarna i högskoleförordningen ska träda i kraft 30 november 2020 och ska tillämpas första gången vid antagning som börjar efter 1 augusti 2021.

Lärarnas Riksförbund föreslår:

- Att det införs ett obligatoriskt krav för samtliga statliga lärosäten att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet vid antagning till lärarutbildningarna.
- Att lärosätena ges i uppdrag att samordna sitt arbete med att utforma och genomföra gemensamma lämplighetsbedömningar. UHR bör få ett särskilt uppdrag att leda och samordna ett sådant arbete.
- Att effekterna av ett införande av lämplighet som behörighetskrav långsiktigt behöver följas upp och utvärderas.
- Att förändringarna i högskoleförordningen flyttas fram minst ett år och istället träder i kraft tidigast hösten 2021 och tillämpas tidigast första gången vid antagning som börjar efter den 1 augusti 2022.
- Att regeringen tillför extra resurser till lärosätena och UHR för att täcka de nya kostnader som uppstår för att nationellt samordna, utforma och genomföra likvärdiga och rättssäkra lämplighetsbedömningar.

Lärarnas Riksförbunds kommentarer på promemorians förslag

I det följande lämnar förbundet kommentarer på promemorians specifika förslag. Dessa kommenteras kronologiskt utifrån promemorians struktur.

5. En möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning införs

Lärarnas Riksförbund avstyrker centrala delar i förslaget i dess nuvarande utformning. Förbundet vill poängtera att vi rent principiellt ser positivt på att införa lämplighetsbedömning som ett behörighetskrav men att det nu föreliggande förslaget har ett antal brister (se nedan).

Lämplighet för utbildningen istället för lämplighet för yrket

Lärarnas Riksförbund tillstyrker denna del av förslaget. Försöksverksamheten utformades som att man skulle bedöma studentens lämplighet för yrket, inte förmågan att klara själva utbildningen. Förbundet instämmer i att ett nytt behörighetskrav med lämplighet bör avse förmågan att klara utbildningen, i likhet med principen som gäller för övriga behörighetskrav för antagning till högskolan. Som framgår av promemorian så är inte minst verksamhetsförlagd utbildning (VFU) ett helt centralt utbildningsmoment i en lärarutbildning, där i praktiken också ”lämplighet för yrket” prövas i flera aspekter.

Krav på lämplighet bör gälla för alla lärosäten med aktuella lärarutbildningar

Lärarnas Riksförbund avstyrker denna del av förslaget. Om det endast ska vara frivilligt för lärosätena att genomföra lämplighetsbedömning riskerar det få negativa effekter för

likvärdigheten och rättssäkerheten vid antagning till lärarutbildningarna över landet. Därför föreslår Lärarnas Riksförbund att kravet på lämplighet som särskild behörighet vid antagning måste gälla alla lärosäten och berörda lärarutbildningar i landet.

Ett eller flera gemensamma lämplighetsprov bör utvecklas och samordnas nationellt

Mycket talar för att lärosätena under ledning av UHR gemensamt behöver utforma lämplighetsbedömningar (till exempel ett eller flera prov) för att säkerställa att lämplighetsbedömning görs på rättssäkert och likvärdigt sätt för alla studenter. Rent principiellt är det viktigt att ett resultat på ett lämplighetsprov värderas lika av lärosätena, så att en student inte i onödan behöver göra ett nytt prov till ett annat lärosäte. Förbundet anser att lämplighetsprov i princip bör kunna hanteras på liknande sätt som högskoleprovet, det vill säga att samma prov tillämpas över hela landet. Varje enskilt lärosäte behöver kanske då heller inte anordna och genomföra provet. Det kan innebära ett mer effektivt användande av statliga resurser, särskilt om man utvecklar ett eller flera gemensamma lämplighetsprov.

Lärarutbildningar som bör omfattas av kravet

Lärarnas Riksförbund tillstyrker denna del av förslaget. Med tanke på lärarbristen kan det vara rimligt att i nuläget inte ställa krav på lämplighetsbedömning för de lärarutbildningar som föreslås undantas. Det finns till exempel en risk att den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) skulle tappa sökanden i ett läge när denna utbildningsväg är mycket viktig för försörjningen av ämneslärare. Bristen på yrkeslärare är också stor.

Lämplighet som behörighetskrav behöver följas upp och utvärderas

Förbundet anser att det är viktigt att man kontinuerligt följer upp och utvärderar hur lämplighet som behörighetskrav fungerar och vilka konsekvenser det får, inte minst på lång sikt. Den utvärdering av försöksverksamheten som UHR presenterade 2018 kunde inte presentera några långtgående slutsatser av den utvärderade lämplighetsbedömningen, vilket berodde bland annat på att studenterna bara kunnat följas under tre terminer. Det var ett viktigt skäl till att myndigheten inte ville rekommendera att lämplighetsbedömning i den form som genomfördes i försöket införs. Därför behöver man vid ett införande av lämplighet som krav samtidigt ge UHR eller annan lämplig instans i uppdrag att noga och långsiktigt följa och utvärdera effekterna av kravet på lämplighet.

6. Ikraftträdande och tillämpning

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslaget. Förbundet anser som framgått att en nationellt likvärdig modell för lämplighetsprovning måste byggas upp. Det krävs därför mer tid för att bygga upp infrastrukturen kring lämplighetsbedömning, utveckla och utpröva gemensamma prov och analysera rättssäkerhetsaspekter med mera. Förbundet anser mot denna bakgrund att förändringarna i högskoleförordningen bör flyttas fram minst ett år och istället träda i kraft tidigast hösten 2021 och tidigast tillämpas första gången vid antagning som börjar efter den 1 augusti 2022.

7. Konsekvenser

Lärarnas Riksförbund ifrågasätter promemorians bedömning att ökade kostnader på grund av lämplighetsbedömningar är en fråga för respektive lärosäte och att de ska finansieras genom omprioritering inom ramen för anslagen. Ifrågasättandet gäller både i det fall promemorians förslag om frivillig lämplighetsbedömning genomförs och, inte minst, i det fall Lärarnas Riksförbunds mer nationellt likvärdiga förslag genomförs.

UHR uppskattade i sin utvärdering av försöksverksamheten att kostnaderna för lämplighetsbedömning i full skala kan röra sig kring 200 miljoner kronor per läsår bara för provens genomförande (om alla sökande deltar). Till det kommer alltså ytterligare kostnader för utarbetande av proven, administration med mera. Regering och riksdag bör därför tillskjuta extra resurser till lärosätena och UHR, så att lämplighetsbedömningarna inte riskerar ta resurser som lärosätena behöver för att stärka kvaliteten i utbildningarna, oavsett vilket förslag som blir verklighet.

Stockholm 28 september 2020

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Johan Linder
Utredare